



A MAGYAR HOLOKAUSZT 80 ÉV TÁVLATÁBÓL

JOGFOSZTÁS – DEPORTÁLÁS – EMLÉKEZÉS

2024. június 6–7.

PROGRAM ABSZTRAKTOK



Főszervezők

Magyar Történelmi Társulat Szegedi és Dél-alföldi Csoportja
Szegedi Tudományegyetem ÁJTK Politológiai Tanszék



Társszervezők

Babeş-Bolyai Tudományegyetem Holokauszt- és Genocídium-tanulmányok Intézete
MAZSIHISZ Közép-Magyarországi Területi Csoportja
Szegedi Magyar-Izraeli Baráti Társaság
Szegedi Zsidó Hitközség



**Szegedi Magyar-Izraeli
Baráti Társaság**

**MAZSIHISZ
KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI
TERÜLETI CSOPORTJA**



Szerkesztő

Molnár Judit

Technikai szerkesztő

Börcsök Istvánné

Borítóterv és grafika

Mátyus Imre

Nyomdai kivitelezés

Innovariant Nyomdaipari Kft.

ISBN: 978-963-9223-25-7

A konferencia helyszíne:

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
6720 Szeged, Tisza Lajos krt. 54.

A projekt az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (OTKA) által kibocsátott ANN 132718 számú pályázata keretében valósul meg.



NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI
ÉS INNOVÁCIÓS HIVATAL

AZ NKFI ALAPBÓL
MEGVALÓSULÓ PROGRAM

A MAGYAR HOLOKAUSZT 80 ÉV TÁVLATÁBÓL

Jogfosztás – deportálás – emlékezés

2024. június 6–7.

PROGRAM

ABSZTRAKTOK

Magyar Történelmi Társulat Szegedi és Dél-alföldi Csoportja
SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék

Szeged
2024

2024. június 6. (csütörtök)

9.00– Regisztráció (SZTE ÁJTK Földszint)

10.00–11.30

Megnyitó

elnök: MERKOVITY NORBERT, *SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék vezetője*

Köszöntő

GÖRÖG MÁRTA, *SZTE Állam- és Jogtudományi Kar dékánja*

SZABÓ GÁBOR, *Szegedi Tudományegyetemért Alapítvány kuratóriumának elnöke*

CSERNUS SÁNDOR, *Szegedi Akadémiai Bizottság Filozófiai és Történettudományi Szakbizottság elnöke*

ABLONCZY BALÁZS, *Magyar Történelmi Társulat főtákará*

Bevezető gondolatok

BEREND T. IVÁN, *UCLA Department of History*

Plenáris előadás

KARSAI LÁSZLÓ, *SZTE BTK Jelenkortörténeti Tanszék*

Holokauszt Magyarországon és a környező országokban

KÉRDÉSEK, VITA

11.30–11.45 Kávészünet (JK 07. terem – Földszint)

11.45–13.35

1. A szegedi gondolattól a zsidótörvényekig

elnök: HOMOKI-NAGY MÁRIA, *SZTE ÁJTK Magyar Jogtörténeti Tanszék*

FAZEKAS CSABA, *ME BTK Alkalmazott Társadalomtudományok Intézete*
Hasonlóságok és különbségek a „keresztény-nemzeti” gondolat és a szélsőjobboldal ideológiája között az 1920-as években

KELEMEN ÁGNES KATALIN, *CEU Demokrácia Intézet*
A zsidó kvóta számúzóttjei

ENGELBERTH ISTVÁN, *BGE Pénzügyi és Számviteli Kar*
Báró Orosdy Fülöpné, volt országgyűlési képviselő politikai pályája (1931–1935)

SCHWEITZER GÁBOR, *NKE ÁNTK, HUN-REN TK Jogtudományi Intézet*
Törekvések a zsidóság népcsoporttá nyilvánítása érdekében az 1939. évi IV. tc. megalkotása idején

KÉRDÉSEK, VITA

13.35–14.30 Ebédszünet (JK 204. terem – 2. emelet)

14.30–15.50

2. Zsidók, propagandisták, újságírók

elnök: TIBORI SZABÓ ZOLTÁN, *BBTE Holokauszt- és Genocídiumtanulmányi Intézet*

ZOMBORY MÁTÉ, *ELTE TáTK, HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont*
Lévai Jenő antifasizmusa a kezdetektől 1944-ig

SIMON ATTILA, *Fórum Kisebbségkutató Intézet*
A zsidókérdés kisebbségi nézőpontból. Antiszemitizmus a felvidéki magyar közbeszédben és politikában az első bécsi döntés előtt és után

CSUNDERLIK PÉTER, *ELTE BTK ÚJETT, Politikatörténeti Intézet*
„...alig sújtja Oazt, aki zsidó” – A „szenvedés képei” az 1941-es Antibolsevista Kiállításon

KÉRDÉSEK, VITA

15.50–16.10 Kávészünet (JK 07. terem – Földszint)

16.10–17.30

3. Az egyházak és a holokauszt

elnök: FAZEKAS CSABA, *ME BTK Alkalmazott Társadalomtudományok Intézete*

GÁBOR GYÖRGY, *Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem*
„Zsidók lelke – démonok lakhelye”

GIDÓ ATTILA, *Nemzeti Kisebbségkutató Intézet*
Keresztény egyházak, zsidó menedékkérők. A holokausztkutatások észak-erdélyi egyházi levéltári forrásai

JAKAB ATTILA, *Holokauszt Emlékközpont*
„Nem árja katolikus”. Magyar zsidók menekülési kísérletei a vatikáni levéltári dokumentumok tükrében

KÉRDÉSEK, VITA

17.30–17.45 Kávészünet (JK 07. terem – Földszint)

17.45–19.05

4. Háború, megszállás, munkaszolgálat

elnök: PIHURIK JUDIT, *SZTE BTK*

FÓRIS ÁKOS, *ELTE BTK, Erőszakkutató Intézet*
A magyar uralom és a helyi zsidóság Kelet-Galíciában, 1941 nyara

CSAPODY TAMÁS, *Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet*
A két bori főparancsnok: Balogh András és Marányi Ede

VÉGSŐ ISTVÁN, *független kutató (Kiskunhalas)*
Zsidómentő honvéd zászlós

KÉRDÉSEK, VITA

20.15–22.00 Állófogadás előadók részére
(SZAB Székház – Földszint; Szeged, Somogyi u. 7.)

2024. június 7. (péntek)

9.00–10.20

5. Gettólakók és „zsidólakás” igénylők

elnök: SCHWEITZER GÁBOR, *NKE ÁNTK, HUN-REN TK Jogtudományi Intézet*

BALÁZS EDIT, *Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem, FTE (Szekszárd)*
„...periratot szerkesztek, és bizonyítékokat rögzíték” (Hacker Iván).
A szombathelyi Zsidó Tanács

GELLÉRT ÁDÁM, *Erőszakkutató Intézet*
A (tiszt) orvosok, szülésznők és bábák szerepe a testüregi motozások
végrehajtásában

KOSZTYÓ GYULA, *MNL SzSzB Vármegyei Levéltára, Erőszakkutató Intézet*
„Akinek semmi indoka nincs, hogy jó háromszobás lakását otthagyja, most
hatszobásért lohol”. Zsidók lakásainak sorsa Kárpátalján (1944)

KÉRDÉSEK, VITA

10.20–10.35 **Kávészünet** (JK 07. terem – Földszint)

10.35–11.55

6. A „szerencsés” strasshofi deportáltak

elnök: NOVÁK ATTILA, *NKE EJKK Molnár Tamás Kutatóintézet*

MOLNÁR JUDIT, *SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék*
A német és magyar hatóságok szerepe a strasshofi deportálásokban

FROJIMOVICS KINGA – KOVÁCS ÉVA, *Wiener Wiesenthal Institut für
Holocaust-Studien*
Családi élet és munkamegosztás az ausztriai kényszermunkatáborokban
(1944/45)

HORVÁTH RITA, *független kutató (Bécs)*
A strasshofi deportáltak tanúvallomásainak szerepe a holokauszt
emlékezetében, a historiográfiában és a magyar irodalomban

KÉRDÉSEK, VITA

11.55–12.10 **Kávészünet** (JK 07. terem – Földszint)

12.10–13.30

7. Deportáltak és cionista ellenállók

elnök: KARÁDY VIKTOR, *Közép-európai Egyetem Történelmi Intézet*

NOVÁK ATTILA, *NKE EJKK Molnár Tamás Kutatóintézet*

A gyalogmenetektől és a munkácsi gettón át Auschwitzig (Szilágyi Ernő ismeretlen hagyatéka)

OLOSZ LEVENTE, *Erőszakkutató Intézet, Holokauszt Emlékközpont*

A cionista mentési törekvések sikerei és kudarcai 1944 tavaszán-nyarán

TIBORI SZABÓ ZOLTÁN, *BBTE Holokauszt- és Genocídiumtanulmányi Intézet*

Diamant Izsó erdélyi gyárosnak és családtagjainak a sorsa a holokauszt idején

KÉRDÉSEK, VITA

13.30–14.30 Ebédszünet (JK 204. terem – 2. emelet)

14.30–15.50

8. Túlélők és halottak

elnök: ZOMBORY MÁTÉ, *ELTE TáTK, HUN-REN TK*

BÁNYAI VIKTÓRIA, *HUN-REN TK Kisebbségkutató Intézet*

Meggyalázott tóratekercek két felmérés tükrében

KARÁDY VIKTOR, *Közép-európai Egyetem Történelmi Intézet*

Jegyzetek a Soá túlélőinek szociológiájáról Budapesten

VÖRÖS ISTVÁN KÁROLY, *független kutató (Pécs)*

Források a baranyai izraelita temetők felszámolásáról az 1950-es, 1960-as években

KÉRDÉSEK, VITA

15.50–16.10 Kávészünet (JK 07. terem – Földszint)

16.10–17. 30

9. A holokauszt emlékezete

elnök: PÓK ATTILA, *MTA, Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete (Szekszárd)*

BOHUS KATA, *Tromsøi Egyetem*

A szobor, ami nincs – Raoul Wallenberg ledöntött szobrának szerepe a diplomata emlékezetének alakulásában

HÉDI FANNI, *Anne Frank Ház*

A kritikai „emlékmű olvasás” módszertani kérdései a holokausztoktatásban

PEJIN ATTILA, *Zentai Városi Múzeum*

„Zsidótlanítás” és „zsidómentés” a bácskai magyarság emlékezetkultúrájában

KÉRDÉSEK, VITA

17.30–17.50

Zárszó

KARSAI LÁSZLÓ, *SZTE BTK Jelenkortörténeti Tanszék*

MOLNÁR JUDIT, *SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék*

ABSZTRAKTOK

2024. június 6. (csütörtök)

10.30–11.30

PLENÁRIS ELŐADÁS

KARSAI LÁSZLÓ

SZTE BTK Jelenkortörténeti Tanszék

Holokauszt Magyarországon és a környező országokban

KARSAI LÁSZLÓ

SZTE BTK Jelenkortörténeti Tanszék

Holokauszt Magyarországon és a környező országokban

Előadásomban kísérletet teszek arra, hogy összehasonlítsam a címben jelzett országok (Nagynémet Birodalom, Szlovákia, Románia, Horvátország, Szerbia és Magyarország) holokauszt történetét. A következő kérdésekre próbálok választ adni: létezett-e és ha igen, kb. mikortól valamilyen német „mester-terv” a zsidókérdés végső megoldásával kapcsolatban? Van-e kapcsolat ezekben az országokban a II. világháború előtti szélsőjobboldali, antiszemita mozgalmak erejebefolyása és a zsidó túlélők száma között? Milyen kül- és belpolitikai, esetleg világháborús okokkal magyarázható, hogy ezekben az országokban rendkívül eltérően alakult a zsidók helyzete a második világháború idején? Mely országokban volt erőteljes az antináci (antifasiszta) ellenállás, és melyekben nem, és miért? Milyen erős, vagy milyen gyenge volt a zsidó ellenállás ezekben az országokban? Van-e összefüggés az ezekben az országokban Világ Igazaként elismert emberek száma és a zsidó túlélők száma között?

Hazánk 1938-tól, Ausztria Németországhoz csatolásától kezdve közvetlenül határos volt a Nagynémet Birodalommal. Az I., majd a II. Bécsi döntés, valamint Jugoszlávia szétverése után jelentősen megváltoztak a „trianoni” határaink, és paradox módon a nácik szövetségeseiként harcoltunk együtt a szovjet elleni háborúban „ősi” ellenségeinkkel, a szlovákokkal és a románokkal is. Bizonyítani szeretném, hogy Budapesten nagyon is figyeltek arra, hogy Pozsony és Bukarest hogyan bánik a „saját” zsidó állampolgáraival, ugyanakkor Zágrábban is jól tudták, hogy mi történik Belgrádban és mivel tudnak a berlini döntéshozók kedvében járni. Ugyanakkor az a tény, hogy Magyarországról 1944-ig, hazánk német megszállásáig nem indultak el a tömeges deportálások, bizonyos, hogy hatott a román és a szlovák vezetőkre is. Egyedül Szerbiában nem kellett a náciknak a helyi szövetségeseikkel kollaboránssaikkal törődni a zsidókérdés végső megoldásakor.

11.45–13.35

1. A szegedi gondolattól a zsidótörvényekig

elnök:

HOMOKI-NAGY MÁRIA

SZTE ÁJTK Magyar Jogtörténeti Tanszék

FAZEKAS CSABA

ME BTK Alkalmazott Társadalomtudományok Intézete

Hasonlóságok és különbségek a „keresztény-nemzeti” gondolat és a szélsőjobboldal ideológiája között az 1920-as években

* * *

KELEMEN ÁGNES KATALIN

CEU Demokrácia Intézet

A zsidó kvóta számúzóttjei

* * *

ENGELBERTH ISTVÁN

BGE Pénzügyi és Számviteli Kar

Báró Orosdy Fülöpné, volt országgyűlési képviselő politikai pályája
(1931–1935)

* * *

SCHWEITZER GÁBOR

NKE ÁNTK, HUN-REN TK Jogtudományi Intézet

Törekvések a zsidóság népcsoporttá nyilvánítása érdekében az
1939. évi IV. tc. megalkotása idején

FAZEKAS CSABA

Miskolci Egyetem BTK Alkalmazott Társadalomtudományok Intézete

Hasonlóságok és különbségek a „keresztény-nemzeti” gondolat és a szélsőjobboldal ideológiája között az 1920-as években

A Horthy-rendszerről, és annak meghatározó ideológiájáról, a „keresztény-nemzeti” eszmerendzerről, a zsidósághoz való viszonyáról számos feldolgozás született, és ma már több feldolgozással rendelkezünk az 1920-as évek radikális mozgalmairól, egyesületeiről és pártjairól is. Az ébredők, a fajvédők, a Mussolini mozgalmát példának tekintő első magyar fasiszták szélsőjobboldali radikális alternatívát próbáltak kínálni az egyre jobban stabilizálódó Horthy-rendszerrel szemben. Ebben az előadásban megpróbálom újra körüljárni, hogy mit is jelentett a sokat emlegetett „keresztény-nemzeti” ideológia, illetve ahhoz képest mennyiben jelentettek mást a kereszténységet szintén hangoztató szélsőségesek eszméi, illetve programjai. A hasonlóságok és különbségek egyaránt a rendszer támogatóinak és jobboldali kritikusaiknak antiszemitizmusával, annak mértékével, tónusával és kereszténység-értelmezésével függtek össze. A hasonlóságok és különbségek áttekintésekor nem elhanyagolható a keresztény egyházak vonatkozó megnyilvánulásai, a főpapság és a vidéki lelkészek közéleti-politikai magatartás-mintái – amelyek ismerete nagyon is fontos az 1930-as évek és a vészorszak előtörténeteként.

KELEMEN ÁGNES KATALIN*CEU Demokrácia Intézet (Budapest)***A zsidó kvóta számúzóttjei**

A nulladik zsidótörvény, a numerus clausus következtében ötezer és tízezer közötti magyar zsidó fiatal tanult külföldi egyetemeken 1920 és 1945 között. Ez az előadás egy több mint ezer fős minta alapján négy külföldi város (Bécs, Berlin, Bologna, Prága) magyar zsidó orvostan- és mérnökhallgatóinak történeti szociológiáját mutatja be. Ezen kívül tárgyalni fogja, hogy fiatalokri kivándorlásuk és visszatérésük Magyarországra (amelyre a többség rákényszerült az 1930-as évek végére) milyen hatással volt szakmai érvényesülésükre, politikai választásaikra és a soá alatti túlélési esélyeikre. Kutatásaim, amelyeket a CEU doktori ösztöndíja és a Leo Baeck ösztöndíj tettek lehetővé, egyetemi és más levéltárak iratain, sajtócikkeken és ego dokumentumokon alapulnak.

ENGELBERTH ISTVÁN

Budapesti Gazdasági Egyetem Pénzügyi és Számviteli Kar

Báró Orosdy Fülöpné, volt országgyűlési képviselő politikai pályája (1931–1935)

Báró Orosdy Fülöpné (született Herzog Margit) élete, politikai pályafutása jól illusztrálja az 1930-as évek Magyarországot. A felemelkedő és asszimilálódó, katolizáló zsidó, a dualizmus időszakában sikeres családokat, a Trianon után közéleti súlyából veszítő arisztokráciát, majd a generációkon átívelő pálya kudarcát. Mind a Herzog, mind az Orosdy a korszak ismert felemelkedő famíliái voltak. A bárónő gazdag arisztokrataként, aktív közéleti tevékenységet folytatott, ami döntően jótékonyági és szociális tevékenységben tükröződött, melyeket a pápa kitüntetéssel is elismert. 1931-ben, férje halála után fél évvel hirtelen lépett a politika színpadára, és meglepetésre a kormánypárt jelöltjével szemben képviselővé választották. Ő lett az első arisztokrata nő képviselő, de az első anyja is a Házban. Hamarosan a keresztény politikai tábor (Keresztény Gazdasági és Szociális Párt) tagja lett. Politikai tevékenységét 1935 – az elvesztett mandátum – után is folytatta, aminek a közélet radikalizálódása, antiszemitizmusa vetett véget. 1942-ben külföldre távozott. 1957-ben hunyt el New Yorkban.

Az előadás Orosdy Fülöpné 1930-as évekbeli politikai pályáját igyekszik bemutatni, különös tekintettel képviselőségére. Miért Szécsényben indult a választáson a bárónő? Mi jellemezte választókerületi és parlamenti tevékenységét? Miben volt közéleti szerepe egyedi a korszak Magyarországon? Hogyan helyezhető el személye a magyar történelemben?

A mélyen katolikus, művelt, nyelveket beszélő, világra és Európára nyitott bárónő, ismert szereplője volt a korszaknak, családi örökségként széles nemzetközi kapcsolatokkal bírt. Nagy érdeklődéssel fordult külpolitikai kérdések iránt. Revíziópárti volt és legitimista, előbbit a monarchia helyreállításával elképzelte el. Ennek érdekében kapcsolatot tartott francia és brit parlamenti képviselőkkel. Szót emelt a választójog reformjáért, a nők jogaiért is. Képviselői fizetését – egyedülként – teljes egészében választókerületére fordította.

SCHWEITZER GÁBOR

*NKE Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar,
HUN-REN TK Jogtudományi Intézet*

**Törekvések a zsidóság népcsoporttá nyilvánítása érdekében az
1939. évi IV. tc. megalkotása idején**

A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939. évi IV. törvény tervezete a politikai és társadalmi disszimiláció megvalósítása érdekében a zsidóság közjogi státuszát is meg akarta változtatni. A törvényjavaslat ugyanis a tradicionális felekezeti státusz helyett népcsoporttá kívánta átalakítani a magyarországi zsidóságot, ezzel egyidejűleg a zsidóság elkülönült országgyűlési képviselőjét is indítványozta. Az országgyűlés által elfogadott normaszövegből utóbb kimaradtak ezek az elgondolások. Az előadás azt kívánja bemutatni, hogy

- 1) miért kívánta a jogalkotó népcsoportnak nyilvánítani a magyarországi zsidóságot,
- 2) hogyan képzelte el a jogalkotó a népcsoporttá nyilvánítandó zsidóság országgyűlési képviselőjét,
- 3) miként változtak meg ezek az elgondolások az eredeti javaslatához képest, és végül
- 4) milyen reakciókat váltott ki a zsidó közösségen belül a népcsoporttá nyilvánító kormányzati szándék?

14.30–15.50

2. Zsidók, propagandisták, újságírók

elnök:

TIBORI SZABÓ ZOLTÁN

BBTE Holokauszt- és Genocídiumtanulmányi Intézet (Kolozsvár)

ZOMBORY MÁTÉ

ELTE TáTK, HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

Lévai Jenő antifaszizmusa a kezdetektől 1944-ig

* * *

SIMON ATTILA

Fórum Kisebbségkutató Intézet

A zsidókérdés kisebbségi nézőpontból. Antiszemitizmus a felvidéki magyar közbeszédben és politikában az első bécsi döntés előtt és után

* * *

CSUNDERLIK PÉTER

ELTE BTK Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Politikatörténeti Intézet

„...alig sújtja azt, aki zsidó”

A „szenvadás képei” az 1941-es Antibolsevista Kiállításon

ZOMBORY MÁTÉ

ELTE TáTK, HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

Lévai Jenő antifasizmusa a kezdetektől 1944-ig

Lévai Jenőt a magyar történeti emlékezet a holokauszt első krónikásaként, túlélő-történészként tartja számon. Ez a kép az újságíró 1945 és 1948 közötti könyveinek sajátos, retrospektív olvasatán alapul. Jóllehet ez a három év valóban jelentősnek számít Lévai munkásságában, annak mégis csupán parányi részét képezi. Az 1892-ben született Lévai történeti munkássága 1932-ben vette kezdetét, és 1983-ban bekövetkezett haláláig szinte folyamatos volt.

Az előadás az antifasizmus szempontjából értékeli újra a volt első világháborús katona és krasznójarszki hadifogoly Horthy-rendszerben kifejtett közéleti tevékenységét. Alapállítása, hogy Lévai antifasiszta elkötelezettsége és tevékenysége nem 1944-hez, személyes fizikai üldöztetésének mélypontjához, és még csak nem is 1939-hez, az úgynevezett második zsidótörvényhez kapcsolódik, amely megfosztotta médiavállalkozásainak többségétől. A kezdetek a húszas évek közepére nyúlnak vissza, az Endre Lászlóval folytatott, országos visszhangot keltő pereskedésig. Ez az ügy formatív tapasztalat volt Lévai számára, amely egyszerre tette ismertté nevét és tette céltáblájává a fasiszta támadásoknak, melyek származása okán zsidóként azonosították és megvonták hovatartozását a politikai nemzetközösséghez. Az előadásban amellet érvelek, hogy a Lévai által a harmincas évek elején kialakított történeti dokumentációs stratégia a fasiszta fenyegetésre adott válaszreakcióként értelmezhető.

Az előadás sajtó- és publikációs forrásokra alapozva áttekinti Lévai liberális antifasizmusának változásait a húszas évek közepétől 1944-ig, a teljes kudarcig.

SIMON ATTILA

Fórum Kisebbségkutató Intézet (Somorja, Szlovákia)

A zsidókérdés kisebbségi nézőpontból

*Antiszemitizmus a felvidéki magyar közbeszédben és politikában
az első bécsi döntés előtt és után*

Az első bécsi döntés mintegy egymillió polgárt érintett közvetlenül. Közöttük közül 82 ezer volt az izraelita vallásúak száma, akik helyzete, megítélése és a velük kapcsolatos közbeszéd szinte az egyik napról a másikra változott meg 1938 őszén. A változás alapvetően rosszabbodást jelentett: megrendült a jogbiztonságuk és egyre több verbális és később fizikai támadásnak voltak kitéve, majd pedig ugyanaz lett a sorsuk, mint az anyaországbeli társaiknak.

Az előadás, noha érinti magát az 1944-es eseményeket is, alapvetően a következő kérdésekre keresi a választ:

- az 1938 előtti szlovákiai magyar közbeszédben jelen volt-e a zsidókérdés, és ha igen, akkor milyen formában;
- hogyan változott meg ez az első bécsi döntés után és milyen sajátosságai voltak a zsidókérdésnek a visszacsatolt területeken;
- volt-e különbség az egykori Egyesült Magyar Párt két elnöke, Jaross Andor és Esterházy János között a zsidókérdés 1938 előtti megítélésében, és miben változott ez a bécsi döntés után;
- és végül: milyen szempontok vezették a felvidéki magyar politikát a zsidókérdés esetében.

Az előadás a kis számú szakirodalom mellett elsősorban a korabeli sajtóanyagra és a felvidéki levéltárakból származó primer forrásokra épül.

CSUNDERLIK PÉTER

ELTE BTK Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Politikatörténeti Intézet

„...alig sújtja azt, aki zsidó”

A „szenvedés képei” az 1941-es Antibolsevista Kiállításon

Az előadás a magyarországi holokauszt eszmetörténeti előzményeként a MOVE (Magyar Országos Véderő Egyesület) 1941. december 4–20. közötti Antibolsevista Kiállítását elemzi a „judeobolsevizmus”-diskurzus kontextusában, amelynek nemzetközi történetét Paul Hanebrink ismertette *A Specter Haunting Europe – The Myth of Judeo-Bolshevism* című 2018-as munkájában. A „judeobolsevik-összeesküvés” elmélete szerint az internacionalista munkásmozgalom szervezése, az ateizmus propagálása vagy éppen a szabadszellemeű, szocialista családpolitika hirdetése (például a válás megkönnyítése) úgymond csak a „zsidók” eszköze arra, hogy eltöröljék a viláгурalmuk útjában álló kereszténységet, a tradicionális nemzeti kereteket és a konzervatív családi korlátokat. Ekképp az Antibolsevista Kiállítás is az „Isten, haza, család” szentháromságát fenyegető, „keleti veszedelemként” azonosította a „judeobolsevizmus” démonát, amellyel szemben minden eszköz megengedhető.

A kiállítás Bosnyák Zoltán szerkesztette tájékoztatója, valamint a sajtórepció elemzésével az előadás rámutat arra, hogy a pesti Vigadóban rendezett, reprezentatív tárlat – melyet maga Bárdossy László miniszterelnök nyitott meg – miképp legitimálta a „zsidódiktatúraként” beállított 1919-es Tanácsköztársaság eltorzított emlékezetével mind a „zsidó viláгурalmi törekvések” megtestesítőjeként leírt Szovjetunió elleni, 1941 júniusában elindított „keresztes hadjáratot”, mind az antiszemita politikát, a zsidótörvények meghozatalát. *„Az európai keresztény kultúra védelme ennek a harcnak a célja. Egész Európa állt itt szemben az istentelenség és pusztítás démonával”* – hangsúlyozta Bárdossy. Szeder János országgyűlési képviselő, a MOVE elnöke, a kiállítás tájékoztatójához írt bevezetőjében pedig a „betegség” metaforáját a bolsevizmusra alkalmazva hangsúlyozta: *„Az örök emberi eszmények, Vallás, Család, Haza ellen évtizedeken át folytatott bacillushadjárat pestisként terjedt szét”* – amelyre az antikommunista (és a „judeobolsevizmus” elmélete miatt szükségszerűen antiszemita) propagandát vélték gyógyszernek. Márpedig Susan Sontag szerint „egyetlen kép fölér ezer szóval”.

A vörösteror bemutatása során erőszakos képekben tobzódó Antibolsevista Kiállítás vizsgálata elsősorban Susan Sontag *A szenvedés képei* című művében foglaltakat, valamint az erőszak és az áldozatiság reprezentációival kapcsolatos újabb elméleti irodalmat – mint Didier Fassin munkásságát – igyekszik kamatoztatni.

16.10–17.30

3. Az egyházak és a holokauszt

elnök:

FAZEKAS CSABA

ME BTK Alkalmazott Társadalomtudományok Intézete

GÁBOR GYÖRGY

Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem

„Zsidók lelke – démonok lakhelye”

* * *

GIDÓ ATTILA

Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (Kolozsvár)

Keresztény egyházak, zsidó menedékkérők
A holokausztkutatások észak-erdélyi egyházi levéltári forrásai

* * *

JAKAB ATTILA

Holokauszt Emlékközpont

„Nem árja katolikus”
Magyar zsidók menekülési kísérletei a vatikáni levéltári
dokumentumok tükrében

GÁBOR GYÖRGY

Országos Rabbiképző–Zsidó Gyetem

„Zsidók lelke – démonok lakhelye”

A középkori kereszténység, amely „verus Israel”-nek, „igaz Izrael”-nek tekintette önmagát, történeti és üdvtörténeti értelemben a zsidóság helyébe lépett, s a zsidók által eljátszott szövetség örököséként, az új szövetség népeként igyekezett definiálni saját magát. A történelmi események, a római légiók megsemmisítő győzelme, a kultuszközpont, azaz a templom pusztulása, a földjét, politikai hatalmát, törvényeit, kultuszát és a szétszórásában nyelvét vesztő nép helyzete a keresztény történetírók interpretációjában üdvtörténeti jelentőségre tett szert, s mintegy manifestálta, hogy a zsidóság helyébe Isten új népeként a kereszténység lépett. Csakhogy a zsidóság megmaradása teológiai értelmezést kívánt. Ha a kereszténység Krisztus népe, akkor a zsidóság az Antikrisztus népe, s a kereszténység ennek megfelelően démoni vonásokkal látta el a zsidóságot. A történelem inentől kezdve nem más, mint a két civitasnak, Isten és a Sátán államának kíméletlen küzdelme, amely a végidőkben Isten népének győzelmével fejeződik ugyan be, de addig az ördögi tulajdonságokkal rendelkező zsidóság a Sátán népeként, s az Antikrisztus gyülekezeteként a Summum Malum, a Legfőbb Rossz megtestesítője, amellyel szemben folyamatos harcra, szent küzdelemre van szükség. A teológiai és prédikációs irodalom, a templomi festmények és faragványok, Jézus szenvedéstörténetének jellegzetes antijudaista ikonográfia mentén való ábrázolása, az iskoladrámák, a legendáriumok, a folklorisztikussá váló nagypénteki pogromok a diabolikus vádakkal (istengyilkosság, rituális gyermekgyilkosságok, szentséggyalázás, kútmérgezés etc.) illetett zsidóság helyzetét évszázadokon át meghatározta a keresztény Európában, s teológiailag a legszélesebb tömegek számára domesztikálta a zsidóellenesség mindennapos érzületét és „természetesnek” tekintett keresztény hevületét. A teológiailag megalapozott antijudaizmus természetesen nem azonos a faji meggyőződésre épülő antiszemitizmussal, de az antiszemitizmus elterjedéséhez és elfogadásához nagy mértékben hozzájárult. Annál is inkább, mert a középkorban fogant és népszerűvé vált zsidóellenes sztereotípiák az antiszemitizmus ideológiájában – mind a mai napig – kivétel nélkül újraélednek.

Az előadás arra a gyakran feltett szónoki kérdésre kísérel meg választ találni, hogyan válhatott valóra a XX. századi Európában – II. János Pál szavaival – „a történelem legsötétebb fejezete.”

GIDÓ ATTILA*Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (Kolozsvár)***Keresztény egyházak, zsidó menedékkérők***A holokausztkutatások észak-erdélyi egyházi levéltári forrásai*

Az előadás úgy kívánja bemutatni az észak-erdélyi római katolikus, református és unitárius egyházi gyűjtőlevéltárakban található holokauszt vonatkozású forrásokat, hogy közben rövid áttekintést nyújt az egyházak zsidókkal szemben alkalmazott politikájáról 1940–1944 között. Az észak-erdélyi holokausztkutatások eddig szinte kizárólag csak az állami levéltári forrásokra és egyéb világi intézmények, magánszemélyek irattermelésére hagytak. Az előadás ezért olyan egyházi források elemzésére összpontosít, amelyek révén jelentősen bővíthető eddigi tudásunk.

Az előadás az NKFIH K 138048 sz. pályázat támogatásával készült.

JAKAB ATTILA*Holokauszt Emlékközpont***„Nem árja katolikus”***Magyar zsidók menekülési kísérletei a vatikáni levéltári dokumentumok tükrében*

A XII. Piusz pápaságára vonatkozó iratanyag kutathatóvá tétele a Vatikáni Apostoli Levéltárban és az Államtitkárság Történeti Levéltárában betekintést kínál egy háborús időszak háttérdiplomáciájába. A Szentszék diplomáciai hálózata – a nunciatúrák révén – hatalmas információmennyiséget kezelt és birtokolt. Ennek fényében érdemes új megközelítésben szemlélni a korszakot és benne a pápa és a Szentszék szerepét. A Szentszéknel elsősorban egyházpolitikai stratégiák érvényesültek, miközben a náci és szövetségeseik által üldözött és fizikai megsemmisítésre ítélt zsidóság morális tekintélyként tekintett a pápára. Ez feloldhatatlan ellentmondást eredményezett, amelyet egyes egyháziak (pl. Cassulo bukaresti vagy Rotta budapesti nunciosok) az egyéni humánus értékrendjük alapján igyekeztek feloldani.

Magyar vonatkozásban (is) egyéni sorsok, menekülési kísérletek körvonalazódnak – nagyon töredékesen; az esetek többségében a végkifejlet ismerete nélkül. Viszont ezek a segélykérelmek rávilágítanak a kapcsolati tőke, a szociális háló fontos szerepére, valamint arra, hogy a pápa személyén túlmenően érdemes a vatikáni diplomácia különböző szintjeire is figyelni, leginkább az Államtitkárság korabeli tevékenységére, állásfoglalásaira.

Az azonban mindenképpen körvonalazódik, hogy a Szentszék elsődlegesen a megkeresztelkedett zsidók vallási életének a zavartalan biztosításáért igyekezett a legtöbbet tenni, de nem bírálta felül a faji kategorizálást; azt, hogy a megkeresztelt zsidók is mindenekelőtt fajilag zsidók, és csak azután keresztények.

17.45–19.05

4. Háború, megszállás, munkaszolgálat

elnök:

PIHURIK JUDIT

SZTE BTK

FÓRIS ÁKOS

ELTE BTK, Erőszakkutató Intézet

A magyar uralom és a helyi zsidóság Kelet-Galíciában, 1941 nyara

* * *

CSAPODY TAMÁS

Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet

A két bori főparancsnok: Balogh András és Marányi Ede

* * *

VÉGSŐ ISTVÁN

független kutató (Kiskunhalas)

Zsidómentő honvéd zászlós

FÓRIS ÁKOS

ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék, Erőszakkutató Intézet

A magyar uralom és a helyi zsidóság Kelet-Galíciában, 1941 nyara

Az 1941 és 1944 között a Szovjetunió területén folytatott magyar katonai megszálló tevékenység első, határmenti galíciai szakasza abban a tekintetben jelentősen különbözött a későbbi megszállásokhoz képest, hogy ekkor a Kárpát-csoport parancsnoksága nem német, hanem a Honvéd Vezérkar közvetlen alárendeltségében működött. Így 1941 júliusától augusztus közepéig lehetőség nyílt arra, hogy a magyar állam saját terveit valósítsa meg a megszállt területeken – így a hontalannak minősített zsidók deportálását is. Emellett a katonai közigazgatásra vonatkozólag a magyar csapatok olyan feladatokkal szembesültek, amit később a német parancsnokságok végeztek el. Ezzel párhuzamosan pedig mind a német, mind pedig a magyar zsidópolitika nagyfokú radikalizálódáson esett át.

Előadásomban magyar, német és ukrán források alapján azt vizsgálom meg, hogy a Honvédség hogyan viszonyult a helyi zsidó lakossághoz 1941 nyarán. Ennek részeként áttekintem azt, hogy a magyar katonai igazgatás milyen parancsokat adott ki a zsidósággal való bánásmódra vonatkozólag. Külön figyelmet szentelek annak, hogy a Kárpát-csoport által hozott intézkedések mennyiben tekinthetők a visszacsatolások során bevezetett katonai közigazgatások által hozott zsidóellenes intézkedések átvételének, illetve hogyan viszonyult ez az egyre radikalizálódó német zsidópolitikához.

Továbbá vizsgálat tárgyává teszem az egyénileg elkövetett erőszakcselekményeket. Ennek részeként reflektálok a magyar megszállási zónában 1941. július elején elkövetett pogromokra és a rájuk adott magyar intézkedésekre. Utóbbi kapcsán elsősorban azt vizsgálom, hogy a magyar intézkedések hogyan függtek össze a helyi ukrán erőkkel való kapcsolattal. Emellett a magyar katonáknak a zsidó tulajdon elleni bűncselekményeit, valamint ezeknek a parancsnokságok részéről való kezelését tekintem át.

A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

CSAPODY TAMÁS

Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet

A két bori főparancsnok: Balogh András és Marányi Ede

A bori magyar táborcsoportnak két, egymást váltó főparancsnoka volt. Az első Balogh András alezredes, aki mintegy öt hónapig volt a magyar munkaszolgálatos századok parancsnoka. Balogh szigorú parancsnoknak bizonyult, a munkaszolgálatosokkal szemben gyakran alkalmazta a kikötés és a botütés büntetését. Szigorú volt a keretlegénységgel is. Ugyanakkor nem tűrte a korrupciót, odafigyelt a munkaszolgálatosok élelmezésére, vallási meggyőződésüket tiszteletben tartotta és alárendeltjeit megvédte a német munkafelügyelők kegyetlenkedésétől. Baloghot 1943 decemberében felváltotta, Marányi Ede alezredes. Utóbbi homlokegyenesen más elveket képviselt, aminek a következménye a tömeges kikötések, sorozatos szökések, az elfogottak kivégzése és válogatott kínzásokkal való büntetés lett. Marányi kinevezésétől kezdve a bori munkaszolgálatnak a szigorú kényszermunkatábor jellege megváltozott és kegyetlen büntetőtábor lett belőle. Marányinak az 1944 szeptemberében Magyarország felé elinduló csoport több ezer fős veszteségében is szerepe volt. Nem véletlen tehát, hogy mindkét főparancsnok ellen a háborút követően büntető eljárás indult. Baloghot a népbíróság – a bori időszakát tekintve – felmentette, míg Marányi végül minden felelősségvállalás alól ki tudott bújni. Ő a szinte biztos halálos ítélete elől nyugatra menekült és álnéven, háborítatlanul élte le életét a Német Szövetségi Köztársaságban.

Előadásomban a két táborcsoport főparancsnok életútját követem nyomon, különös tekintettel a Borban töltött időszakukra, levéltári források, népbírósági eljárások és visszaemlékezések felhasználásával. A két főparancsnok bori tevékenységének összehasonlításával megmutatható a kétféle, egymással ellentétes parancsnoki-modell, amelynek elérő következményei lettek, miközben mindkettő ugyanabban az ideológiai és jogi környezetben, valamint politikai és katonai struktúrában működött.

VÉGSŐ ISTVÁN

független kutató (Kiskunhalas)

Zsidómentő honvéd zászlós

Előadásomban be kívánom mutatni Koszorú Imre (1919–2007) honvéd tartalékos zászlós embermentő tevékenységét. A mélyen vallásos keresztény, civilben tanár példája is jól mutatja, hogy volt mód embernek maradni az embertelenségben. Lehetett segíteni az üldözötteken, a zsidó munkaszolgálatosokon is. Nem volt előírás, hogy mindenáron kegyetlenül bánjanak a munkásszázadokba besorozottakkal. Koszorú a fronton harcolva megsérült, ezért került a hátszágba, a kőszegi III. közérdekű munkaszolgálatos zászlóaljhoz. Itt 1942-től kezdve a parancsnokok gyakori változása miatt, időnként keretlegény-parancsnoknak nevezték ki. 1945 után felelősségre vonták a Szombathelyi Népbíróság előtt. Népbírósági peranyaga, saját visszaemlékezése, családtagjai elmondása, a szakirodalom felhasználása révén igyekszem rekonstruálni a korabeli eseményeket. Népbírósági ügye idején több zsidó munkaszolgálatos is kiállt mellette. Vallottak, tanúskodtak arról, hogy a honvéd zászlós hogyan segítette őket. Koszorút 1947-ben a Szombathelyi Népbíróság, majd 1948-ban a Népbíróságok Országos Tanácsa is felmentette a vádak alól. Koszorú Imre a Holokauszt Emlékközpont Embermentők névsorában található jelenleg. Az előadásomban módomban lesz Koszorú Imre tevékenységét más honvéd embermentők cselekedeteivel, példáival is összevetni (például: Almásy Tibor (1913–2005), Kelenhegyi Emil (1915–2001) Ocskay László (1893–1966), Reviczky Imre (1896–1957)).

2024. június 7. (péntek)

9.00–10.20

5. Gettólakók és „zsidólakás” igénylők

elnök:

SCHWEITZER GÁBOR

NKE ÁNTK, HUN-REN TK Jogtudományi Intézet

BALÁZS EDIT

*Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem, Felsőbbfokú Tanulmányok
Intézete (Szekszárd)*

„...periratot szerkesztek, és bizonyítékokat rögzíték” (Hacker Iván)
A szombathelyi Zsidó Tanács

* * *

GELLÉRT ÁDÁM

Erőszakutató Intézet

A (tiszti) orvosok, szülésznők és bábák szerepe a testüregi motozások
végrehajtásában

* * *

KOSZTYÓ GYULA

MNL SzSzB Vármegyei Levéltára, Erőszakutató Intézet

„Akinek semmi indoka nincs, hogy jó háromszobás lakását otthagyja,
most hatszobásért lohol”

Zsidók lakásainak sorsa Kárpátalján (1944)

BALÁZS EDIT

Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem, Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete (Kőszeg)

„...periratot szerkesztek, és bizonyítékokat rögzíttek” (Hacker Iván)

A szombathelyi Zsidó Tanács

A német megszállás után Budapesten és vidéken is megalakították az úgynevezett Zsidó Tanácsokat. Tevékenységük a mai napig vitatott. Különbséget kell tenni a fővárosi (Központi) és a vidéki tanácsok között. Annál is inkább, mert az utóbbiak néhány hétig, maximum egy-két hónapig működtek, s ez a kutatásukat is megnehezíti. A vidéki Zsidó Tanácsok és szerepük még kevésbé ismert.

Ezért nagyon értékes forrás az a visszaemlékezés, mely dr. Hacker Iván ügyvéd tollából származik, s ami először németül Ausztriában jelent meg (Ivan Hacker: *Unser Weg in die Hölle. Ungarische Juden in den Klauen der SS. Ein authentischer Bericht. Krems an der Donau, 1998. Österreichisches Literaturforum*), s melyet 2001-ben adtunk közre magyarul (Balázs Edit – Katona Attila /szerk./: *„Baljós a menny felettem...” Vallomások a szombathelyi zsidóságról és a soáról. Szombathely, 2001*).

Hacker Iván a Zsidó Tanács tagjaként a döntésekről, a megbeszélésekről első kézből tájékozódott, és akaratán kívül alakítója is lett a történéseknek. Visszaemlékezésében kritikusan szemléli a tevékenységüket, nemcsak az események bemutatására törekedett, de foglalkoztatta a zsidó vezetők felelősségének a kérdése is. Miért vállalták, a többnyire a helyi zsidó közéletben korábban is szerepet vállaló személyek ezt a kétes feladatot, és milyen szerepük volt, milyen felelősség terheli őket, terheli-e felelősség őket a zsidóság sorsáért?

Megvizsgálom a kapcsolatukat a német és a magyar hatóságokkal, a Központi Zsidó Tanáccsal, valamint az úgynevezett önkormányzati tevékenységüket.

Hacker Iván tanúvallomásából kiderül, hogy a törvények, rendeletek sokasága hogyan valósult meg a mindennapokban, hogyan hatott a közösségre, annak tagjaira?

GELLÉRT ÁDÁM

Erőszakutató Intézet

A (tiszt) orvosok, szülésznők és bábák szerepe a testüregi motozások végrehajtásában

Előadásomban arra keresem a választ, hogy milyen szerepet töltöttek be a (tiszt) orvosok, szülésznők és bábák a testüregi motozások elrendelésében, végrehajtásában és felügyeletében. Elsőként azt vizsgálom, hogy milyen korabeli (jog)szabályok és szakmai előírások vonatkoztak a tevékenységükre, másodsor pedig azt, hogy az egyes gettóban és gyűjtőtáborokban miként hajtották végre a rájuk bízott feladatokat. Az érdekel, hogy milyen egyéni stratégiákat választottak: túlhaladták-e a számukra kiadott utasításokat, próbáltak kibújni a feladat alól, netán ismeretségi vagy korrupciós alapon kivételeztek-e? Azt is vizsgálom, hogy érte, érhet-e őket bármifajta fenyegetés vagy retorzió a rendvédelmi szervek vagy a közigazgatási hatóságok részéről. Legvégül az érdekel, hogy milyen módon vonták őket felelőségre a háború utáni eljárásokban.

A csekély számban fennmaradt korabeli iratok mellett, elsődleges forrásaim a háború után lefolytatott népbírói, népügyészségi és igazolóbizottsági eljárások dokumentumai, amelyekből a legkülönféléképp vádlotti védekezési stratégiák (kényszer, fenyegetés, alkalmazkodási kényszer, kibújás) bontakoznak ki. Az előadás alapjául az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában, Budapest Főváros Levéltárában, valamint a Magyar Nemzeti Levéltár Baranya, Borsod-Abaúj Zemplén, Csongrád-Csanád és Hajdú-Bihar Vármegyei levéltáraiban őrzött iratok szolgálnak.

KOSZTYÓ GYULA

*Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Levéltára,
Erőszakutató Intézet*

„Akinek semmi indoka nincs, hogy jó hámszobás lakását otthagyja, most hatszobásért lohol”

Zsidók lakásainak sorsa Kárpátalján (1944)

2005 óta végzek levéltári kutatásokat a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi részlegében. Vizsgálódásom előterében a budapesti politikai elit azon törekvései vannak, amelyekkel reintegrálni kívánta Kárpátalját 1938–1944 között a Horthy-kori Magyarországra. Ennek részeként foglalkozok a kárpátaljai zsidóság történetével is. Kárpátalját 1944 tavaszán hadműveleti területté nyilvánították, Északkeleti Hadműveleti Terület néven. Ennek fő következménye az lett, hogy a régiót hadműveleti kormánybiztos vezette, úgynevezett különleges közigazgatási szabályok alapján. Ez a közigazgatás hajtotta végre az itt élő zsidók összegyűjtését, gettósítását majd pedig deportálását.

Előadásomban azt vizsgálom, hogy a kifosztás folyamatában a hadműveleti közigazgatás milyen rendeleteket alkotott a zsidók lakásainak kezeléséről, és azok mennyire voltak összhangban a budapesti kormányzat lakásokat érintő rendeleteivel. Feltárom az állam célját a lakóingatlanokkal, miközben elemzem, hogy a helyi társadalom milyen indoklásokkal igyekezett igazolni lakásszerzését. Bemutatom az igénylések összesítésének mechanizmusát, a hétköznapi ember kérelmétől, a hadműveleti kormánybiztos döntéséig, a lakás odaítéléséig. A források által biztosított szintig feltárom a politikai pártok lakásszerzését is. Mérlegelem, hogy a közigazgatás kívánt-e szociális problémákat orvosolni a zsidók házainak szétesztásával. Bemutatom azt, hogy a lakásleltározások milyen lassú ütemben folytak, rávilágítok ennek okaira. Érzékeltetem továbbá a lakásfeltörések okait, nagyságát, gyakoriságát, időbeli alakulását, illetve a helyi közigazgatás válaszlépéseit. Végül, de nem utolsó sorban foglalkozom annak a bemutatásával is, hogy a zsidók lakásainak, házainak szétesztása, bérbeadása milyen hatásokat váltott ki a generációk óta lakásínségben szenvedő Kárpátalja területén.

10.35–11.55

6. A „szerencsés” strasshofi deportáltak

elnök:

NOVÁK ATTILA

NKE EJKK Molnár Tamás Kutatóintézet

MOLNÁR JUDIT

SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék

A német és magyar hatóságok szerepe a strasshofi deportálásokban

* * *

FROJIMOVICS KINGA – KOVÁCS ÉVA

Wiener Wiesenthal Institut für Holocaust-Studien

Családi élet és munkamegosztás az ausztriai kényszermunkatáborokban
(1944/45)

* * *

HORVÁTH RITA

független kutató (Bécs)

A strasshofi deportáltak tanúvallomásainak szerepe a holokauszt emlékezetében, a historiográfiában és a magyar irodalomban

MOLNÁR JUDIT

Szegedi Tudományegyetem ÁJTK Politológiai Tanszék

A német és magyar hatóságok szerepe a strasshofi deportálásokban

Magyarország német megszállását követően a Horthy Miklós kormányzó által 1944. március 22-én kinevezett Sztójay Döme vezette kormány sorozatban gyártotta a zsidóellenes rendeleteket a megkülönböztetéstől, a kifosztáson keresztül, az elkülönítésig, majd deportálásig. Közel 440 000 zsidónak minősített magyar állampolgárt deportáltak az Auschwitz-Birkenau-i haláltáborba. A magyar és német hatóságok között alapvetően harmonikus, de egyes esetekben konfliktusoktól sem mentes volt az együttműködés. Horthy szabad kezet adott a kormánynak. A miniszterelnök, minisztereinek többsége, és a „zsidókérdésért” felelős államtitkárok rendszeresen konzultáltak az illetékes német hatóságokkal. Helyi szinten a csendőrkerületek vezetői, főispánok, alispánok, polgármesterek értekezleteken, díszvacsorákon egyeztettek a német tanácsadókkal.

Előadásom fő kérdése: kiknek köszönhető, hogy néhány délvidéki és délkeletmagyarországi gyűjtőtáborból a deportáló vonatok útiránya és célállomása nem az eredeti terv szerinti Auschwitz-Birkenau, hanem Strasshof volt, amely nagyobb esélyt jelentett a túlélésre? További kérdések, melyekre igyekszem választ adni: Miért csak ezeken a területeken változtatták meg az útirányt? Milyen szinten, kik döntöttek az útvonalról? A vidéki közigazgatási és közbiztonsági szervek vezetői mit tudtak, tudtak-e a döntéshozatal folyamatáról? Volt-e beleszólásuk abba, hogy kik kerülnek az egyes vonatokra? Egységesen történt-e a végrehajtás pl. Barcsón, Bácsalmáson, Szegeden, Szolnokon vagy Debrecenben? A kérdésekre részben korabeli dokumentumokat (például Ferenczy László csendőralezredes jelentései, a hozzá érkezett jelentések), részben második világháború utáni visszaemlékezéseket (például Kasztner Rezső jelentése), csendőrtisztek, rendőrtisztek, polgármesterek, stb. népbírósi peranyagait (például Hajnácskóy László csendőrezredes, Finta Imre csendőrszázados, Tóth Béla helyettes-polgármester) hívom segítségül.

Az előadás az NKFIH ANN 132718 számú pályázat támogatásával készült.

FROJIMOVICS KINGA – KOVÁCS ÉVA*Wiener Wiesenthal Institut für Holocaust-Studien***Családi élet és munkamegosztás az ausztriai kényszermunkatáborokban
(1944/45)**

A Strasshofba deportált magyarországi zsidók jellemzően csonka-közösségekben és csonka-családokban érkeztek az ausztriai tranzitáborba, mivel közösségük nagyobb részét Auschwitzba deportálták, a család felnőtt férfi tagjai pedig legtöbbször a magyar hadseregben voltak munkaszolgálatosok. Az Ausztriába deportált családoknak – főleg családayáknak kisgyerekekkel és idős szülőkkel, nagynénikkel és nagybácsikkal – ezért olyan új közösségi és családi stratégiákat kellett alkalmazniuk, melyek a deportált közösség és benne az egyes családok lehető legtöbb tagjának túlélését eredményezték. Előadásunkban az ausztriai kényszermunka különböző színhelyein, többek között bécsi gyárakban, vidéki birtokokon és kis családi üzemekben létesült munkatáborokban mutatjuk be azokat a stratégiákat, melyeket a magyarországi deportáltak alkalmaztak életben maradásuk érdekében.

Az előadás az NKFIH ANN 132718 számú és a Fonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung (Austria) I 4666-G számú pályázat támogatásával készült.

HORVÁTH RITA*független kutató (Bécs)***A strasshofi deportáltak tanúvallomásainak szerepe a holokauszt emlékezetében, a historiográfiában és a magyar irodalomban**

A strasshofi túlélők sok és sokféle műfaj keretében tanúskodtak. Tanúvallomásaik az irodalmi szövegektől, a különböző tanúvallomásgyűjtő projektek számára készült beszámolókon keresztül, videóinterjúkon át a még gyerekként iskolai feladatként írt fogalmazásokig terjednek. Ezen felül, a strasshofi deportálás túlélőinek emlékei a második és harmadik generációs holokauszt túlélők által létrehozott irodalomban is fontos helyen szerepelnek. Előadásomban azt szeretném megvizsgálni, hogy a strasshofi deportálásra való sokféle emlékezés dokumentumai milyen kontextust teremtenek egymás számára, milyen szerepet töltenek be a történeti kutatások ösztönzésében és a magyar irodalomban.

12.10–13.30

7. Deportáltak és cionista ellenállók

elnök:

KARÁDY VIKTOR

Közép-európai Egyetem Történelmi Intézet

NOVÁK ATTILA

NKE EJKK Molnár Tamás Kutatóintézet

A gyalogmenetektől és a munkácsi gettón át Auschwitzig
(Szilágyi Ernő ismeretlen hagyatéka)

* * *

OLOSZ LEVENTE

Erőszakkutató Intézet, Holokauszt Emlékközpont

A cionista mentési törekvések sikerei és kudarcai 1944 tavaszán-nyarán

* * *

TIBORI SZABÓ ZOLTÁN

BBTE Holokauszt- és Genocídiumtanulmányi Intézet (Kolozsvár)

Diamant Izsó erdélyi gyárosnak és családtagjainak a sorsa a holokauszt idején

NOVÁK ATTILA

NKE EJKK Molnár Tamás Kutatóintézet

A gyalogmenetektől és a munkácsi gettón át Auschwitzig

(Szilágyi Ernő ismeretlen hagyatéka)

A pár évvel korábban egy budapesti levéltár birtokába került Szilágyi Ernő-hagyaték (melynek más darabjai még fellelhetők elvben máshol) több részből áll. Szilágyi személyes írásai mellett tartalmazza Freudiger Fülöp már angolul és magyarul is közölt naplóját, de több olyan, még nem beazonosított dokumentumot is, mely fontos a Vészkorszak megértése szempontjából. Szilágyi – aki cionista vezetőként a Kasztner-féle stáb tagja volt – számos írást és önírást tartalmazó gyűjteményében szerepel többek között egy budapesti gyalogmenetről való beszámoló, melyet mozgalmá, a Hasomer Hacair papírján őrzött meg a hagyatékban. De ugyanígy olvashatunk egy marosvásárhelyi deportálttal felvett anyagot, illetve egy irodalmias-fiktív beszámolót a munkácsi gettóról. Mindezek töredékesek ugyan, mégis jól mutatják Szilágyi érdeklődését és az általa is képviselt erőknek a mozgásterét 1944 vérzivataros hónapjaiban.

OLOSZ LEVENTE

Erőszakutató Intézet, Holokauszt Emlékközpont

A cionista mentési törekvések sikerei és kudarcai 1944 tavaszán–nyarán

Az előadás a magyarországi cionista mozgalom ellenállási és mentési tevékenységének kulcsmozzanatait, valamint stratégiájának változásait tekinti át az 1944-es év első felében. Az események idején keletkezett dokumentumok (levelek, jelentések, naplók) vizsgálatával megkísérlem rekonstruálni a különböző cionista csoportok döntési mechanizmusait és cselekvéssorozatait. Kiemelkedik ezek közül a Komoly Ottó által vezetett „magyar vonal”, amely a háború során szerzett tapasztalatokra építve kereste a magyar állam védelmét. Szorosan ide tartozik a felvilágosítás problémája, amely területen a cionisták hiába próbálkoztak, nem rendelkeztek a sikerhez szükséges eszközökkel és feltételekkel. Krausz Miklós próbálkozása a svájci diplomácia bevonására szintén sikertelenül végződött. A halucok – gyakran túldimenzionált – tevékenysége a gettósítások és deportálások idején csak szerény eredményekkel járt. Az illegális határátlépés Romániába például csak néhány száz fő számára sikerült. A cionista vezetők egyedül az SS-szel folytatott tárgyalásokban találtak kapaszkodót az ismert eredménnyel. Fontos kiemelni, hogy az alija és az Európa-terv kezdetben külön akcióként merültek fel, majd csak Joel Brand küldetése után kapcsolódtak össze. Ebből adódóan az előadásban emellett érvelek, hogy a magyarországi holokauszt első felvonásában a cionista mozgalom minden próbálkozása – a németekkel folytatott tárgyalásokat leszámítva – kudarcot vallott. A belpolitikai, geopolitikai és társadalmi viszonyok nem tették lehetővé nagyobb mértékű siker elérését. Kasztner Rezső tárgyalásai pedig teljes mértékben a németek által diktált keretek között zajlottak, drasztikusan behatárolva annak kimenetelét. Az előadás továbbá reflektál a csoportközi, illetve személyes együttműködések és ellentétek változására is. Például annak a közkeletű vélekedés megcáfolása, hogy Kasztner elnyomta Komolyt, vagy hogy Krausz és Kasztner viszállya minden más dinamikát felülírt.

TIBORI SZABÓ ZOLTÁN

Babeş-Bolyai Tudományegyetem Politika-, Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Kar, BBTE Holokauszt- és Genocídiumtanulmányi Intézet (Kolozsvár)

Diamant Izsó erdélyi gyárosnak és családtagjainak a sorsa a holokauszt idején

A felvidéki Vágújhelyen született Diamant Izsó kitüntetett tisztként élte túl az első világháborút, majd 1920-ban megalapította Erdély legnagyobb és legsikeresebb fémipari üzemét, az aranyosgyéresi Sodronyipar Rt-t, amelynek 1940-ig vezérigazgatója volt. Jövedelméből több magyar iskolát és sajtóterméket (köztük a *Korunk* folyóiratot és a *Független Újságot*) támogatót, családjá számára Hoffmann bécsi főépítéssel gyönyörű villát építtetett, jelentős műalkotásokat vásárolt, gyűjteményeit pedig időnként kiállította. A romániai zsidóellenes törvények arra kényszerítették, hogy 1940 nyarán kivonuljon az általa felépített üzemekből. A második bécsi döntés után el kellett határoznia, hogy a továbbiakban Romániában vagy Magyarországon éljen; sajnos, Aranyosgyéres helyett Kolozsvárt választotta. Diamant és családjá német megszállás utáni sorsáról sok legenda kering. A legelterjedtebb az, hogy két fia munkaszolgálatban halt meg, és hogy a gettósítás elől feleségével Budapestre menekültek. Más alaptalan mondák szerint, villáját a háború után a kolozsváriak kifosztották, gyűjteményeit széthordták. A tanulmány dokumentált kutatással és a Diamant nemrég meglelt ismeretlen memoárja alapján tisztázza a történeteket, a legendák világából visszahozza őket a történelmi valóság talajára, és rögzíti a tényeket: legidősebb fiát a gyáros 1938-ban Angliába küldte; őt magát, feleségét és kisebbik fiát 1944 májusában a kolozsvári gettóba zárták, ahonnan az úgynevezett Kasztner-vonattal Budapestre menekültek. Fia a kolozsvári gettóban nősült, ő és fiatal felesége végül a Kasztner-csoporttal, álnévre szóló amerikai papírok birtokában, Bergen-Belsenből Svájcba kerültek. Ám Diamant Izsó és felesége a budai Chevra Kadisha kórházban próbálták az időket átvészelni. Sikertelenül, ugyanis 1945 januárjában Kun páter nyilas kommandói gyilkolták meg őket, a kórház 82 másik betegével és alkalmazottjával együtt. Fiait sem Magyarország, sem Románia nem volt hajlandó soha kárpótolni.

14.30–15.50

8. Túlélők és halottak

elnök:

ZOMBORY MÁTÉ

ELTE TáTK, HUN-REN TK

BÁNYAI VIKTÓRIA

HUN-REN TK Kisebbségkutató Intézet

Meggyalázott tóratekercsek két felmérés tükrében

* * *

KARÁDY VIKTOR

Közép-európai Egyetem Történelmi Intézet

Jegyzetek a Soá túlélőinek szociológiájáról Budapesten

* * *

VÖRÖS ISTVÁN KÁROLY

független kutató (Pécs)

Források a baranyai izraelita temetők felszámolásáról az 1950-es,
1960-as években

BÁNYAI VIKTÓRIA*HUN-REN TK Kisebbségkutató Intézet***Meggyalázott tóratekercsek két felmérés tükrében**

Az előadás egy 1945. szeptemberi, már publikált felmérés és egy korábban feldolgozatlan forrásanyag, egy 1956 augusztusában lezajlott országos adatgyűjtés során beérkezett válaszok egyik aspektusára, a vidéki zsidó közösségek tóratekercseinek háború alatti és utáni sorsára fókuszál. Mindkét dokumentumgyűjtemény a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár (Budapest) gyűjteményében található. Az 1956-os adatgyűjtés háttérében a párizsi Ismeretlen Zsidó Mártír Emlékművéhez szánt magyarországi anyag előkészítése állt. Az összegyűjtött anyag azonban ezen jóval túlmutatóan ad átfogó képet a vészidő helyi emlékezeti módjairól és a vidéki közösségek állapotáról az újabb nagy elvándorlási hullám előtt.

KARÁDY VIKTOR*Közép-európai Egyetem Történelmi Intézet***Jegyzetek a Soá túlélőinek szociológiájáról Budapesten**

Egy nagyobb nemzetközi kutatás (ERC – ELITES08) margóján 1/20-as mintával részletes felmérést valósítottunk meg munkatársaimmal az 1941-es és 1945-ös budapesti lakásösszeírás levéltári forrásai alapján a népesség felekezete (beleértve a törvényesen zsidónak minősített keresztényeket), etnikai háttere, demográfiai viszonyai, kerületek szerinti lakóhelye, lakásminősége, valamint (1945-ben) iskolázottsága tárgyában. Előadásomban legfontosabb felmérési eredményeinket fogom bemutatni összesítve, illetve – amennyiben ez statisztikailag igazolható – kerületekre bontva. Ezekben az elemzésekben az információk megléte és volumene szerint tételesen megkísérlem összehasonlítani a zsidó és a nem zsidó népesség helyzetét és felbecsülni a két évszám között bekövetkezett tragikus változásokat, valamint (1941-re nézve) értelmezni a zsidó vallásúak és a zsidónak tekintett keresztények szociológiai jellegzetességei közötti lényegesebb eltéréseket.

VÖRÖS ISTVÁN KÁROLY

független kutató (Pécs)

Források a baranyai izraelita temetők felszámolásáról az 1950-es, 1960-as években

A magyarországi holokauszt során megsemmisültek a vidéki izraelita kisközösségek, zsinagógáik, temetőik gazdátlanok maradtak. Baranyában a 18. század végén, a 19. század első felében létesült zsidó temetők nyomai egyes helyeken még láthatók. A Pécsi Izraelita Hitközség (az egyetlen megmaradt hitközség a megyében, a mohácsi ennek filiájaként működött) a MIOI felhívására igyekezett gondoskodni a gazdátlan ingatlanokról, számos esetben azok eladásában látva a megoldást. A pécsi hitközségi irattárban található dokumentumok segítségével szeretném a jobban dokumentált eseteken keresztül bemutatni azokat a megfontolásokat, dilemmákat, amelyek a hátramaradottakban és a hivatalos állásfoglalásokban megfogalmazódtak az elhagyott ingatlanok sorsát illetően.

16.10–17.30

9. A holokauszt emlékezete

elnök:

PÓK ATTILA

MTA, Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete (Szekszárd)

BOHUS KATA

Tromsøi Egyetem

A szobor, ami nincs – Raoul Wallenberg ledöntött szobrának szerepe a diplomata emlékezetének alakulásában

* * *

HÉDI FANNI

Anne Frank Ház

A kritikai „emlékmű olvasás” módszertani kérdései a holokausztoktatásban

* * *

PEJIN ATTILA

Zentai Városi Múzeum

„Zsidótlanítás” és „zsidómentés” a bácskai magyarság emlékezetkultúrájában

BOHUS KATA

Tromsøi Egyetem (Norvégia)

A szobor, ami nincs – Raoul Wallenberg ledöntött szobrának szerepe a diplomata emlékezetének alakulásában

Raoul Wallenberg budapesti tevékenysége a holokauszt idején az egyik legismertebb egyike a legismertebb embermentő történet. A neki emléket állító első szobor története ugyancsak jól ismert. A svéd mentőmisszióban dolgozó túlélő zsidók Európában egyedülálló módon közösségi adománygyűjtést szerveztek. Az elkészült emlékmű felavatására 1949. április 10-én került volna sor a Szent István parkban, azonban azt az avatás előtti éjszakán a hatóságok eltávolították. A szobor hamarosan a debreceni Biogal Gyógyszergyár előtt került felállításra, eredeti jelentésétől megfosztva.

Az előadás a nem létező szobor kevésbé ismert történetét követi végig annak képi és szöveges megjelenítéseit elemezve különböző publikációkban és Wallenberggel kapcsolatos diskurzusokban, abban az időszakban, amikor eredeti fizikai formájában már nem létezett. Míg az eredeti szobor emlékezeti kontextusát a magyarországi Wallenberg-túlélők határozták meg, a szobor ledöntésével annak rituális emlékhely szerepe megszűnt, sőt a diplomata és a neki szentelt emlékmű kettős eltűnése nagyban hozzájárult a Wallenberg-történet korai mitologizálásához Svédországban. Ez a mitologizáció viszont a diplomata emlékezetének globalizálódását tette lehetővé, amelyben a szobor stilizált ábrázolása a késő hidegháborús NGO aktivizmus révén a szovjet zsidók kivándorláshoz való jogáért, illetve tágabban értelmezve az emberi jogokért folytatott küzdelem szimbólumává vált mind az Egyesült Államokban, mind a Szovjetunió második nyilvánosságában. Amikor a szobor újraöntésére és újra felállítására 1999-ben sor került Budapesten, a városvezetésben helyet foglaló politikai pártok csatározásának tárgya lett, melyben az 1989 utáni történeti revizionizmus keretében a Wallenberg-túlélők újraértelmezett embermentő tevékenysége is szerepet kapott. A nem létező szobor változó jelentéseinek vizsgálata rávilágít a hősiesség, embermentés és ellenállás körüli globális és hazai diskurzusok változásaira.

HÉDI FANNI

Anne Frank Ház (Hollandia)

A kritikai „emlékmű olvasás” módszertani kérdései a holokausztoktatásban

A holokauszt áldozatainak emléket állító és/vagy a tragédiára általában reflektáló emlékművek vitán felül univerzális érvényűek és napjainkban egyre különbözőbb formában találhatók meg szerte a világon. Hagyományos értelemben a fizikai emlékmű, elkészülte után mégis passzív elem. Kizárólag a szemlélő igényétől függ, engedi-e, hogy megszólítsa az alkotás. Hozzáférhetőségük és kitettségük mértéke tehát magától értetődően veti fel a lehetőséget, hogy ne csak egyfajta megszokott állandónak, az emlékezés társadalmilag elvárt és többnyire az állam által megvalósított kötelező produktumának – akár sikeres, akár vitatott művészi alkotásnak – tekintsük az emlékműveket, hanem egyaránt hasznos és változatos pedagógiai eszköznek.

A kritikai „emlékmű olvasás” elmélete a tudományban nem újkeletű kifejezés, ám a holokausztoktatás gyakorlatában kevésbé elterjedt módszer. A cél egy olyan könnyen alkalmazható, analitikus megközelítés bemutatása, ami néhány hazai és nemzetközi példán keresztül láttatja, mitől „működik” vagy „nem működik” egy adott emlékmű, a szemlélő szubjektív megítélésétől csaknem függetlenül. A módszerrel bemutatható, hogy miként kelthető fel az a bizonyos belső igény és elemi kíváncsiság az identitását aktívan kereső és alakító tizenéves korosztályban, ami felnőttként aztán tudatos megfigyelővé és kritikusan gondolkodni képes befogadóvá teheti őket.

Relevánsá válik olyan kérdések felvetése is, minthogy feladata-e a holokauszt emlékműnek tudatosabbá tenni a szemlélőjét, vagy csupán földrajzilag elszórt gyászjelként értelmezendő? Összefüggésben áll-e az emlékmű komplexitása pedagógiai sikerességével? Szükséges-e mindig és kifejezetten az érzelmekre hatnia? Preferáljuk-e, hogy elsősorban az ismert kulturális kódokra, történeti ikonográfiára építsen vagy minél unikálisabb és meglepőbb legyen, egyszersmind utánaolvasásra késztesse? Szerves része legyen a környezetének, vagy inkább „idegen testként” hívja fel magára a figyelmet? Erősítse-e nézőjében aktív állampolgársága fontosságát, érzékenyítsen-e, vagy – mintegy kollektív lelkiismeretünk megnyugtatójaként – egyszerűen jelen legyen szűkebb-tágabb környezetünkben?

Az említett felvetésekre vizuális analógiákkal és a gyakorlati alkalmazás konklúzióinak ismertetésével szeretnék válaszokat adni előadásomban.

PEJIN ATTILA

Zentai Városi Múzeum (Szerbia)

„Zsidótlanítás” és „zsidómentés” a bácskai magyarság emlékezetkultúrájában

Az 1941-től lejátszódó események megjelenése, interpretációja (vagy éppenséggel hiánya) a bácskai magyarság emlékezetkultúrájában nem vizsgálható és értelmezhető a „második Jugoszlávia”, újabban pedig Szerbia emlékezetpolitikájától függetlenül, az 1990-es évektől pedig a határon túlról – Magyarországról – érkező, mindinkább felerősödő befolyás is komoly figyelmet érdemel.

1945-től egészen az 1990-es évekig – az ország fokozatos széteséséig – Jugoszlávia modern kori történelmének sajátos „zsidótlanítása” folyt, összhangban az általános politikai törekvésekkel, amelyek fókuszában természetesen az országban élő délszláv népek nemzeti öntudatának gyengítése volt, de ennek a trendnek áldozatául esett az amúgy sem számottevő zsidóság is. A holokauszt narratívája így szinte teljesen eltűnt a fasiszmus áldozatainak narratívájában. A bácskai magyarság esetében ez olyannyira sikeresen hatott, hogy a „rendszer váltás” idejére a középgenerációk jóformán azt sem tudták, hogy itt egykor zsidók is éltek. Egyes helytörténeti munkák ébresztették fel az érdeklődést a zsidóság iránt, s e sajátos „zsidómentés” hozta vissza őket a feledésből, majd kezdődhetett meg érdemi munka az egyéni és kollektív emlékezetnek zsidó vonatkozású érdemi vizsgálataira is. S csak ettől kezdve lehet beszélni a múlttal való valamilyen szembesülésről, amely természetesen itt sem mentes relativizmusoktól, illetve „szerecsenmosdató” emlékezetpolitikai törekvésektől.

Partnerek / Támogatók



MINISZTERELNÖKSÉG



BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.



MAZSÖK
MAGYARORSZÁGI
ZSIDÓ ÖRÖKSÉG
KÖZALAPÍTVÁNY



**Yad Vashem Archives
Magyarországi Kutatócsoportja**

WIENER WIESENTHAL INSTITUT
FÜR HOLOKAUST-STUDIEN (VWI)



Esterhazy
Privatstiftung

Zentai Városi Múzeum

PROGRAM

Június 6. (csütörtök)

Időpont	Program	Helyszín
9:00–	Regisztráció	SZTE ÁJTK Földszint
10:00–11:30	Megnyitó Bevezető gondolatok Plenáris előadás	SZTE ÁJTK Aula
11:30–11:45	Kávészünet	JK 07. terem - Földszint
11:45–13:35	1. A szegedi gondolattól a zsidótörvényekig	SZTE ÁJTK Aula
13:35–14:30	Szendvicsebéd	JK 204. terem - 2. emelet
14:30–15:50	2. Zsidók, propagandisták, újságírók	SZTE ÁJTK Aula
15:50–16:10	Kávészünet	JK 07. terem - Földszint
16:10–17:30	3. Egyházak és a holokauszt	SZTE ÁJTK Aula
17:30–17:45	Kávészünet	JK 07. terem - Földszint
17:45–19:05	4. Háború, megszállás, munkaszolgálat	SZTE ÁJTK Aula
20:15–22:00	Állófogadás előadók részére	SZAB Székház - Földszint Szeged, Somogyi utca 7.

Június 7. (péntek)

Időpont	Program	Helyszín
9:00–10:20	5. Gettólakók és „zsidólakás” igénylők	SZTE ÁJTK Aula
10:20–10:35	Kávészünet	JK 07. terem - Földszint
10:35–11:66	6. A „szerencsés” strasshofi deportáltak	SZTE ÁJTK Aula
11:55–12:10	Kávészünet	JK 07. terem - Földszint
12:10–13:30	7. Deportáltak és cionista ellenállók	SZTE ÁJTK Aula
13:30–14:30	Szendvicsebéd	JK 204. terem - 2. emelet
14:30–15:50	8. Túlélők és halottak	SZTE ÁJTK Aula
15:50–16:10	Kávészünet	JK 07. terem - Földszint
16:10–17:50	9. A holokauszt emlékezete Zárszó	SZTE ÁJTK Aula

A konferencia helyszíne:

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
6720 Szeged, Tisza Lajos krt. 54.